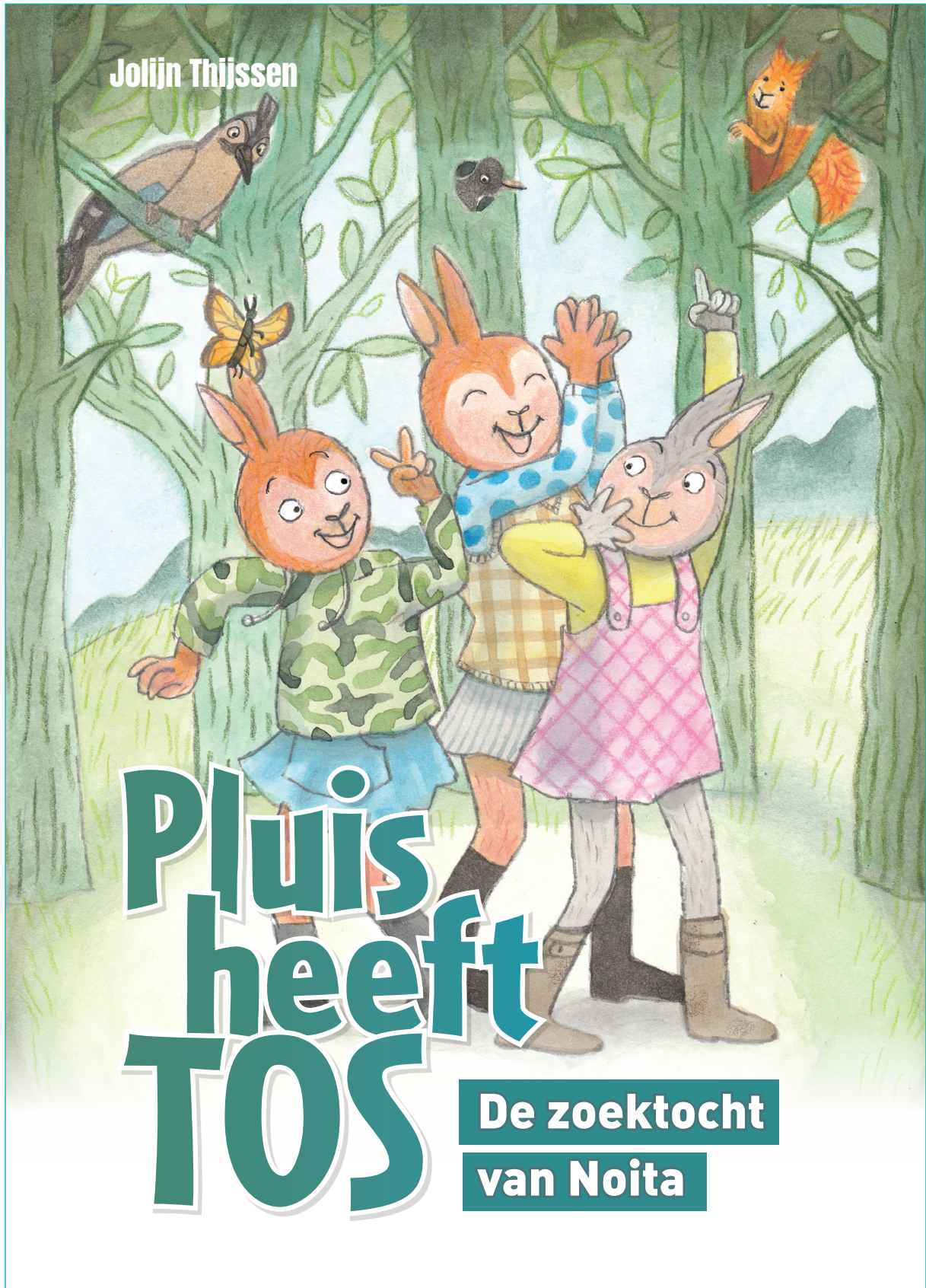


Extra materiaal



Jolijn Thijssen

Pluis heeft TOS

De zoektocht
van Noita

Inhoud

Voorwoord	2
1 Iemand met TOS helpen	3
1.1 Tekenen	3
1.2 Praten met gebaren	3
1.3 Plaatjes bij woorden zoeken	4
2 Lastige dingen	7
2.1 Tijd	7
2.2 Spreekwoorden en gezegdes	8
3 Emoties	9
3.1 Een knuffel helpt	9
3.2 Praten over emoties	9
3.3 Prikkel	10
3.4 Kwaliteiten	10
4 Spelen	11
4.1 Spelletjes	11
4.2 Rijmen en bewegen	11
4.3 Creatief bezig zijn	12
Succes!	13

Voorwoord

In mijn boek *Pluis heeft TOS. De zoektocht van Noita* heb je gelezen hoe iemand met TOS (een taalontwikkelingsstoornis) reageert en praat. Maar er zijn veel verschillende kinderen met TOS en iedereen uit zich op zijn eigen manier. In dit extra materiaal bij mijn boek vertel ik wat ik heb geleerd over TOS bij mijn broertje Gijs. Ook laat ik zien hoe ik, mijn ouders, opa's en oma's en zelfs school Gijs kunnen helpen. Misschien kun jij ook wat met deze tips en spelletjes!

Jolijn Thijssen

September 2020

1

Iemand met TOS helpen

Er zijn verschillende dingen die wij doen om mijn broertje met TOS te helpen. In dit hoofdstuk beschrijf ik de belangrijkste: tekenen, praten met gebaren en plaatjes bij woorden gebruiken.

1.1 Tekenen

Je kunt tekenen om situaties duidelijker te maken. Gijs vindt het zelf heel moeilijk om te tekenen, maar hij vindt het wel fijn als alles duidelijk en overzichtelijk is. Daarom maak ik vaak simpele tekeningen van de situatie waarover hij wil vertellen:

- Waar speelde het zich af?
- Wat gebeurde er?
- Wie was erbij?
- Hoe gebeurde het?

Zo begrijp ik beter wat er is gebeurd en door de tekeningen wordt voor Gijs de situatie ook duidelijker, waardoor hij soms sneller een oplossing ziet.

Mijn broertje vindt het spel *Pictionary* ook heel leuk. Je kunt dan oefenen met tekenen: de kaartjes geven aan wát je moet tekenen en de ander moet het zo snel mogelijk raden.

Tekenen om beurten kan ook heel leuk zijn. Je tekent samen steeds een stukje van een voorwerp of dier of iets anders. De ander benoemt steeds wat de ander tekent, bijvoorbeeld: 'Ik zie het dak' of 'Ik zie de snuit'. Zo oefen je ook met praten.

1.2 Praten met gebaren

Verder praat ik veel met gebaren, zodat mijn broertje mijn woorden begrijpt. Soms is dat voor mij ook gemakkelijk: als ik niet op een woord kom, beeld ik het uit!

1.3 Plaatjes bij woorden zoeken

Een woord tekenen of uitbeelden is soms lastig. Om woorden te oefenen, kun je ook plaatjes gebruiken waar het woord bij staat. Deze kun je zoeken, bijvoorbeeld op internet, maar ook zelf maken.

Je kunt op allerlei manieren met plaatjes werken. Zo heb ik eens een plaatje van een leeuw gezocht en het woord leeuw ingesproken in de spraakcomputer. Toen Gijs het woord hoorde, mocht hij de leeuw tekenen. Daarna liet ik het plaatje zien. Klopte zijn tekening? Zo ja, dan mocht hij het plaatje houden.

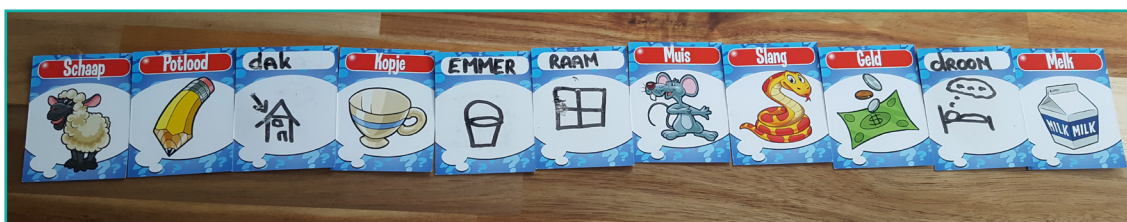
En we deden het ook andersom: Gijs sprak een woord in en dan tekende ik. Daarna liet Gijs het plaatje aan mij zien en keken we of ik het goed had getekend.



Met deze plaatjes en woorden kun je ook zelf *Memory* of een kwartet maken. Je kunt woorden kiezen die het kind met TOS nog lastig vindt. Vergeet dan de synoniemen niet. Mijn broertje kende bijvoorbeeld het woord wortel wel, maar peen niet. In het kwartet dat ik heb gemaakt heb ik daarom peen opgenomen.

Een ander voorbeeld is dat Gijs de woorden augurk en komkommer lastig vond. Hij kon de woorden en de vormen niet uit elkaar houden. Daarom hebben we een A4'tje gemaakt met de twee woorden en de twee plaatjes naast elkaar, zodat hij het goed kon zien.

We hebben de woorden ook in lettergrepen verdeeld en op verschillende vellen papier gezet met stippen erbij. Omdat mijn broertje graag veel beweegt, hebben we de vellen op de grond neergelegd en mocht hij springen: hij mocht net zoveel sprongen maken als er stippen/lettergrepen zijn. Drie bij komkommer dus en twee bij augurk.



Ook heb ik een woordslinger met hem gemaakt. Op deze slinger staan woorden en de bijbehorende plaatjes bij elkaar. Dat zorgt ervoor dat Gijs de woorden gemakkelijker onthoudt.

Om de kleuren te leren, hebben we voor hem een kleurenkaart gemaakt:



Tips om iemand met TOS te helpen

- Leer een kind met TOS nieuwe woorden aan met foto's, tekeningen en/of voorwerpen.
- Blijf nieuwe woorden vaak herhalen.
- Bekijk samen welke woorden het kind nog moeilijk vindt. Maak daar leuke kaarten van (met woord en plaatje) en neem er steeds één om mee te oefenen.
- Kan het kind de woorden van bepaalde dingen in huis niet onthouden? Plak een briefje met het woord erop. Als het steeds beter gaat, kun je alleen nog de beginletter erop zetten of het laatste stukje van het woord.
- Geef complimenten als een kind een woord goed zegt! Je kunt ook andere beloningen geven of bijvoorbeeld een stickerkaart gebruiken. Dat werkt voor Gijs altijd goed, omdat hij dan kan zien hoe vaak iets al gelukt is en daardoor krijgt hij meer zin om te oefenen.
- Leer niet te veel dingen in één keer aan. Wees voorspelbaar en laat het kind nieuwe dingen in kleine stapjes leren. Samen met Gijs bedenken wij steeds weer: Wat

heb je nog nodig om dit te leren? Welke stapjes moet je nog maken? Zo ziet hij zelf ook hoe hij kan groeien.

- Niet alles hoeft in één keer te lukken. Fouten maken mag, nieuwe dingen leren gaat met vallen en opstaan.
- Het is niet altijd fijn om steeds maar weer hetzelfde woord, hetzelfde grapje of dezelfde oefening te moeten herhalen. En dan ook elke keer weer op dezelfde manier. Toch is het voor een kind met TOS wel belangrijk. Dat geeft herkenning, dat is fijn, en daardoor wordt het oefenen steeds leuker. Dus: wees geduldig! Mijn broertje is telkens blij als ik geduldig blijf herhalen. Ik krijg dan ook veel complimenten en knuffels van hem. Want hij weet heel goed dat het hem helpt en dat hij daardoor nieuwe dingen leert.

2

Lastige dingen

Gijs vindt sommige dingen lastig. Hij snapt gesprekken over de tijd niet goed en als mensen spreekwoorden of gezegdes gebruiken, begrijpt hij het ook niet.

2.1 Tijd

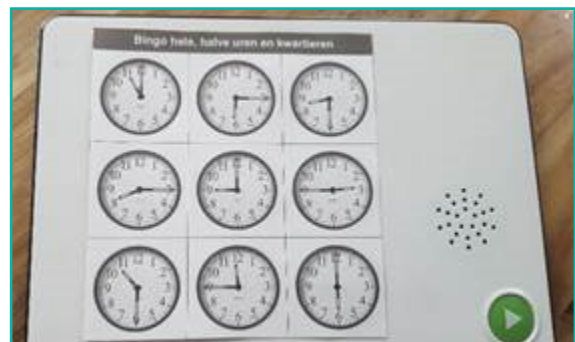
Op dit moment vindt mijn broertje alles lastig wat te maken heeft met tijd: de dagen van de week, de indeling van de dag en de klok.

Voor de dagindeling heb ik samen met Jimi Jacobs, die materialen voor de spraakcomputer maakt, placemats gemaakt, zodat Gijs elke dag kan opschrijven welke dag het is en wat hij in de ochtend, middag en avond gaat doen. Ook schrijft hij bijvoorbeeld op wat voor weer het is.



Gijs vindt dit heel leuk. Hij vult de placemat in als we met z'n allen aan tafel zitten. Iedereen doet mee, zodat het een gezellig moment wordt. Ook krijgt hij veel complimenten als hij iets goed heeft, dat is voor hem heel fijn.

Om de tijd te leren, heb ik het spel *Klokkenbingo* gemaakt. Daarvoor heb ik eerst de verschillende tijden van zijn bingokaart ingesproken in de spraakcomputer. Als bijvoorbeeld de tijd 9.00 uur wordt 'getrokken' en Gijs weet niet welke klok op zijn bingokaart op 9.00 uur staat, kan hij op de groene knop van de spraakcomputer drukken (zie foto).



Hij hoort dan (nog een keer) alle tijden van zijn klokken. Zo weet hij op welke klok hij zijn fiche moet leggen.

Om meer gevoel bij de tijd te krijgen, gebruiken we bij spelletjes ook vaak een timer. Dat maakt het meteen spannender. Hoeveel plaatjes raad je goed binnen één minuut? Of hoeveel tekeningen kun je maken binnen de tijd?

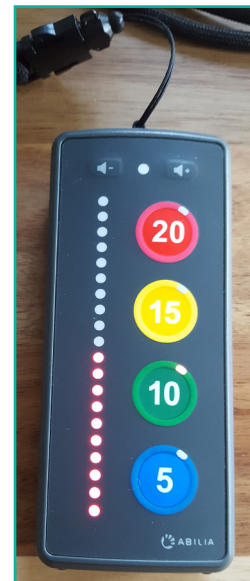
2.2 Spreekwoorden en gezegdes

Hoe ouder kinderen worden, hoe meer er in gesprekken spreekwoorden en gezegdes worden gebruikt. Gijs begrijpt deze niet en daarom hebben we een grote dobbelsteen met spreekwoorden gemaakt om ermee te oefenen. Hoe werkt het?

- We gooien de dobbelsteen naar elkaar toe.
- Je leest het spreekwoord dat bovenop staat en vertelt wat het betekent.
- Als je niet weet wat het betekent, mag een ander het antwoord geven.

Gijs vindt het een leuk spel. We spelen het weer samen, dat helpt. En hoe vaker we het spelen, hoe beter hij de spreekwoorden begrijpt. Hij schrijft ze ook op zijn placemat (zie paragraaf 2.1).

We hebben ook een dobbelsteen met seizoenen gemaakt. Als we de dobbelsteen gooien, mag Gijs vervolgens zo veel mogelijk woorden noemen of plaatjes tekenen die te maken hebben met het seizoen dat bovenop ligt.



Tips voor gesprekken

- Als je praat met kinderen met TOS, blijf dan positief. Als de zin of het woord niet klopt, herhaal het dan goed of vraag of je het goed hebt begrepen.
- Blijf altijd kijken naar het kind: wat probeert hij misschien ook zonder woorden duidelijk te maken?

3

Emoties

Gijs heeft steeds meer zelf in de gaten dat hij taal niet altijd begrijpt. Dat is vaak lastig. Zo vindt hij het, nu hij ouder wordt, niet fijn om in het openbaar gebaren te gebruiken. Het is goed om rekening te houden met dat gevoel. Ook daarom moet je goed kijken naar iemand met TOS. Hoe voelt hij of zij zich, wat wil hij of zij me vertellen? En wat kun je dan doen?

3.1 Een knuffel helpt

Gijs vindt het heel lastig als hij merkt dat hij iets niet goed zegt, bijvoorbeeld als een zin niet klopt. Hij wordt dan vaak onrustig of wil zich verstoppen. Om ervoor te zorgen dat hij zich fijner voelt en rustiger wordt, hebben we zijn lievelingsknuffel verzwaard door zand in zijn lijf te stoppen. Hij mag dan rustig zitten met zijn knuffel bij zich. Hij schiet dan minder snel in de stress en is minder bang dat hij iets niet goed doet.

Er zijn meer manieren om hem rustig te maken:

- hem zachtjes masseren, zodat hij zich concentreert op zijn lijf;
- zijn voeten vasthouden;
- een deken stevig om hem heen slaan.



3.2 Praten over emoties

Het is goed om met elkaar te praten over hoe je je voelt. Om er een leuk gesprek van te maken kun je foto's van elkaar (bijvoorbeeld van alle gezinsleden) maken: hoe ziet iemand eruit als hij boos, verdrietig of bang is? Of als hij iets niet begrijpt, blij of ondeugend is? Zijn er verschillen en overeenkomsten tussen mensen?

3.3 Prikkel

Kinderen met TOS hebben vaak een 'vol hoofd'. Als er te veel prikkels zijn, kunnen ze zich niet fijn voelen. Je kunt samen met het kind een lijst maken van dingen die voor veel prikkels zorgen of situaties waarin er veel prikkels zijn. En vraag ook: waaraan kan de ander dan zien dat het te veel is voor jou?

Je kunt dit ook weer zichtbaar maken:

- Schrijf met een **groene** kleur op welke prikkels fijn zijn, zoals 'een aai over je bol'.
- Schrijf met een **oranje** kleur op welke prikkels het kind niet prettig vindt.
- Schrijf met **rood** op bij welke prikkels het kind pijn heeft.

Je kunt ook een poppetje tekenen en daarin met de juiste kleur aangeven waar het kind iets voelt. Dit kunnen jullie doen voor verschillende situaties, om zo een overzicht van de prikkels te krijgen.

Het is daarnaast natuurlijk goed om te praten over hoe je ervoor zorgt dat je niet te veel prikkels binnenkrijgt. Vraag aan het kind: Kun je prikkels van tevoren al voelen aankomen? En wat kun je dan doen? Een paar voorbeelden:

- tien minuten een boek lezen/plaatjes kijken;
- tien minuten muziek luisteren;
- tien minuten op een plek zitten waar het stil is;
- knuffelen of erover praten;
- tekenen over wat je van streek maakt.



Het is slim om aan anderen te laten weten in welke situaties het kind veel prikkels voelt, hoe je dat aan het kind kunt zien en hoe hij of zij er het beste mee omgaat. Denk aan de andere gezinsleden, vrienden, kinderen en juffen en meesters op school, de overige familie. Zo kan iedereen helpen.

3.4 Kwaliteiten

Kijk ook samen met het kind naar waar hij of zij wél goed in is. Als kinderen dat ontdekken, zijn ze minder verdrietig en ook minder bezig met TOS.

4 Spelen

Ik zie bij Gijs dat hij veel leert door te spelen. Dat komt doordat spelletjes soms grappig zijn of gewoon leuk om te doen. Ook kan het helpen om te rijmen, te bewegen of creatief bezig te zijn.

4.1 Spelletjes

Thuis kun je allerlei spelletjes doen die ervoor zorgen dat kinderen woorden leren. Hiervoor noemde ik er al een paar, bijvoorbeeld *Pictionary* en *Klokkenbingo*. Maar denk ook aan *Ik zie, ik zie wat jij niet ziet* en *Familiepoen*.

Je kunt kinderen ook helpen bij spelletjes die nog moeilijk zijn. Om met Gijs te kunnen kaarten hebben we een extra kaartje gemaakt met daarop de vier symbolen (harten, klaver, ruiten en schoppen) met het woord erbij. Dan kan hij telkens even spieken als we het kaartspel spelen.

Gijs is ook dol op kwartetten. In paragraaf 1.3 schreef ik al over een kwartetspel. Ik heb ook een kwartetspel gemaakt met woorden die middenklanken als 'ele' en 'elle', 'ene' en 'enne', en 'ole' en 'olle' hebben. Ik heb dit bedacht, omdat Gijs het verschil tussen woorden als 'molen' en 'mollen' niet begreep.

4.2 Rijmen en bewegen

Mijn broertje vindt het leuk om met gekke woorden te rijmen. Hij kon bijvoorbeeld de naam van zijn fysiotherapeute niet onthouden. Hij rijmde: 'Ellen Bellen'. En nu weet hij het. Het is een soort ezelsbruggetje voor hem geworden.

Ook houdt hij veel van bewegen. Hij wordt rustig van grote bewegingen maken. Maar bij die grote bewegingen zegt hij soms uit zichzelf ook sommetjes op of zingt hij liedjes. Dan komt er dus uit waar hij in zijn hoofd mee bezig is.

Bewegen helpt ook als hij niet meer zo goed kan luisteren, als hij niet meer geconcentreerd is. Hij vindt het dan fijn om te wiebelen en te friemelen, maar ook om even te gaan stappen, springtouwen of trampoline te springen.

4.3 Creatief bezig zijn

Door creatief te zijn kun je uiten hoe je je voelt. En je hoofd leegmaken. Denk bijvoorbeeld aan muziek. Het kan heel fijn zijn voor een kind met TOS om:

- muziek te maken;
- te zingen, neuriën of fluiten;
- te luisteren naar muziekstukken.

Er zijn meer manieren om creatief bezig te zijn. Als Gijs woorden moeilijk vindt, dan ga ik het beeld bij het woord en de letters zelf weleens met hem kleien. Ook hiermee help ik hem om nieuwe woorden te leren en te onthouden.



Succes!

Ik heb laten zien op welke verschillende manieren wij mijn broertje Gijs met TOS proberen te helpen. Ik hoop dat het jou geholpen heeft en misschien kom je op nog veel meer nieuwe ideeën. Veel plezier en succes!